

Ceské humanistické drama

ODEON
PRAHA

MIKULÁŠ KONÁČ Z HODIŠKOVA
HRA PĚKNEJCH PŘIPOVÍDEK

od *Boccattia složená,*
v nížto tyto osoby mluví:
Štěstí, Chudoba, Neštěstí.
V kterýchžto o boji *Štěstí a Neštěstí*
všem lidem ku příkladu
vypisuje se etc.

Komedie české o bohatci a Lazarovi a jako je vůbec nejnovější Kolárova adaptace *Komedie o dvouch kupcích a židovi Šilokoj* v Realistickém divadle Zdeňka Nejedlého v Praze (premiéra v prosinci 1982). Jde tu sice s výjimkou Kyrmezerova díla o moderní adaptace her z jiných období, než kam patří skladby zařazené do naší knihy, cesta je však otevřená i pro české drama humanistické.

Toto drama se uchází nyní o čtenářský zájem, stále však čeká na svého E. F. Buriana.

MILAN KOPECKÝ

PEDELLUS:

Poslyšte této noviny,
o kteréž vám teď povím,
co jest Chudoba dovedla
a kterak svůj věc provedla:
5 Šťestí k vůli připravila,
polovic moci zbavila,
naprala se jí k líbosti,
činíc sobě mužně dosti.
Jakož pak porozumíte,
10 ač úmysl přičíníte,
kterak jest se to vše dále,
poslechnětež, prosím, málo!

PŘEDMLUVA PŘI POČÁTKU HRY:

Když Chudoba na rozcestí seděla,
a rozličné věci na mysli měla,
15 zvláště o přílišné světa marnosti
a nevymluvné lidské nepravosti,
sama s sebou sedící rozmlůvala,
pravěci, že výborně udělala,
opustivši svět a jeho marnosti,
20 všecka se oddala bohomyšlnosti.
A když tak sama s sebou rozmlůvala,
tudy náhodou pani Šťestí jest šla.
Nádherně příliš pyšně připravená
jako bohyně ta Diana slavná.
25 Kteráz beruce se krásné v tu dobu,
vnenadále tu uzřevši Chudobu,
hned se jest jí přezchytrale zasmála,
a to učinivši, předce se brała.

CHUDOBA, povstává:

A pročž mi se, bláznice, posmíváš
30 a proč ze mne sprostné své žertíčky máš?

Nemuožes-liž předce cesty konati
a mne při pokoji tuto nechati? /

ŠTĚSTÍ:

Divím se tvé takové churavosti,
a žes slepá, prašivá, žlutá dosti.

35 V té kytlici sedíš tuto ztrhané,
napoly nahé divím se, odrané.
A kteráž nic jiného nedovodíš,
jedné psy dráždíš, kudy koli chodíš.

Ani se také, milá, za to stydíš,
40 že tuto sama na poušti tak sedíš?

CHUDOBA:

Ba, zvyomořená bláznice, za to máš,
že si bohyně a tou se býti zdáš.

I blázní tě tež za bohyni mají,
zvlášť kteráž těbe v tvých hříčkách neznají.

45 Ale nebudu se hádati mnoho,
něb rozumím, že se tobě chce toho.

Ačkoli vidím tě usperkovanú,
aksamitý a zlatem ukydanú,
až se musím diviti, že neshoříš

50 od zlata, a houfně s fraucimrem chodíš.

Chceš-li se však a smíš-li se mnou bítí,
ty ustrojená s nahou bitvu mítí?

ŠTĚSTÍ:

Hle, kterak zpurné myslí jest,
nuznice, pravím na svou čest.

55 Kteráž jsem rovně neviděla,
aby mi to mluviti směla.

Něb i to vám chci pověděti,
abyšte mohli věděti,

že jsem jí tak připravila,
60 zboží i přátel zbavila, /

kterakúž nyní vidíte,
a že ničemná jest, víte,
zda bych jí tak přestrašila,
zpoury její umensšila.

65 Proto však vždy při svém stojí,
mne se naprosto nebojí!

CXVb

Vždycky jest mysli naduté,
pohled psoty té mrzuté!

70 Pod přísahou pravím tobě,
nezdej se, bychť byla robě
pro tu daremnú tvú pýchu,
ušípnou řeč jakous lichú.

Do pekla tebou hned hodím,
aby znala, co provodím

75 a co mohu učiniti,
tě i jiné tak potupiti.

Prožluklá mrzutá smrti,
tak ode mne dojdeš drti!

CHUDOBA:

Již sem něco veselejší,
80 některak potěšenější

a zdá mi se, že napřed mám,
poněvadž tě hněvivú znám.

Zdát se, žeť budu lísatí,
aneb před tebu plísatí,

85 abych získala tvú milost
a zkrotila hněv, nelíbost.

Ale nemysl na to mnoho,
nedočekáš jistě toho,

90 nu pravím, hle, že to klamáš
by mne měla zkrocovati

a k tomu připravovati;
že s zbožím nemám známosti,

95 přítel, ani poctivosti.

Neníť toho příčina tvá,
ale pak dobrá vuole má,

neb když sem tě vrtkavú shledla,
dobrovolně sem odsedla.

100 Všech tvých darů marných zboží,
oblíbivší milost boží,

tebe sem hned opustila
i všecken svět potupila,

věduc, že proti tobě jest
potupiti svět, jeho čest.

105 Když sem pak tě tak odsedla,
pohled, co sem tím dovedla,

CXVIa

netřeba mluvití více,
neb z chaterné služebnice
svobodnou sem učiněna,
110 Víš, že si ty úmysl měla
mne zahubiti, také chtěla,
kdyžs mi svět vychvaovala,
darů svých poskytovala,
115 ale nedovědlaš toho,
a chtějící mi tak mnoho
jistě zlého učiniti,
mne na věčnost zatratiti,
divně si mne oslavila,
120 až do nebe vyvýšila.
Těch pak pohružek králům chovej,
jáť se jich nebojím, to znej,
neb ačkoli zbroje nemám
a chaterná, nahá sem, znám, /
125 však takové sem čerstvosti,
zvíš to, žeť dám ruky dosti,
budeš-li se se mnú bítí,
můžeš tím hned jista býti,
žeť já se tak v tebe vpeřím,
130 o zemi tebou udeřím.

Štěstí:

Poněvadž tak směle mluvíš,
cot' já umím, to ty hned zvíš,
ničemná volyzdo špatná,
aby nebyla tak kvapná
135 a uměla pani ctíti,
některakú vážnost míti,
neboť já obry zkrocuji,
toho, kdyžs chci, dovozují.
Činím sobě také k chvále,
140 smítám císaře i krále,
i to já též také umím,
z služebníkuov pány činím.
Na té pak mám malú pěči,
ale nenecháš-li řeči,
145 učiním tobě navzdory,
hodím za Nohovy hory

CXXVIIb

tebú tímto prstikem jedním,
že umlkněš, tu teprv zvíím.

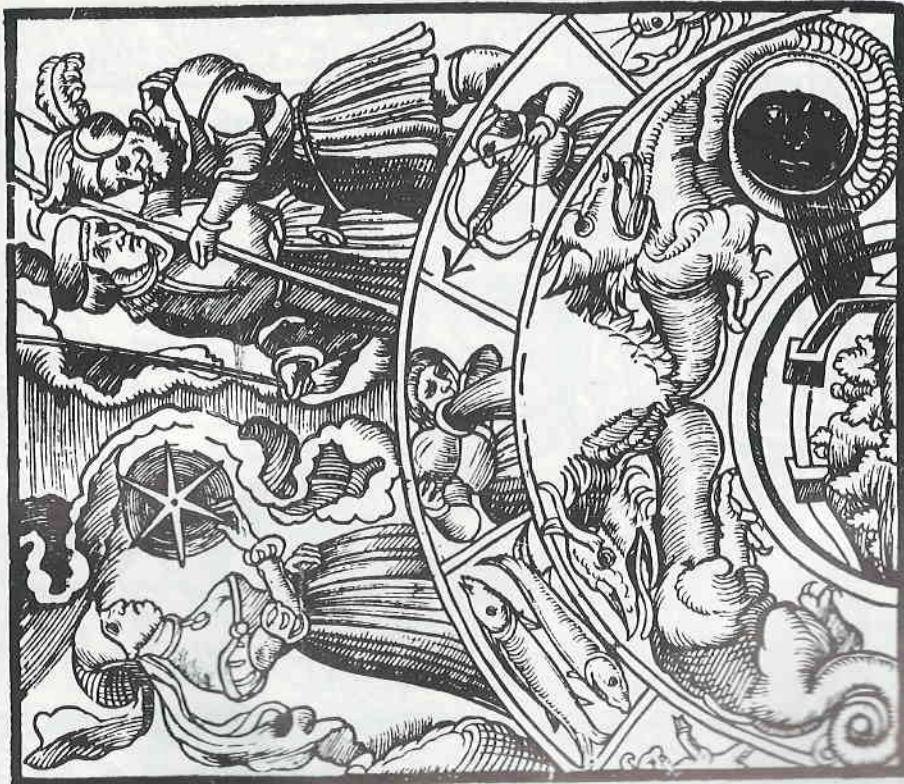
CHUDOBA:

Ne tak zhruba, milá pani,
150 ne tak nakládejte s námi,
že veliké věci činíš,
chlubiti se tím nestydíš.
Kteréz sem i já viděla,
ale nic sem se nebála,
155 nýbrž smích sem tím mívala,
když sem se tomu dívala,
žeš toho hlavy zbavila,
jiného v žalář vsadila.
Mnohokrát také z kováře
160 činívala si císaře,
z služebníka také pána,
taková moc tobě jest dána.
Tak dvorné hříčky provodíš,
jediném přeješ, druhým škodíš.
165 Dnes do nebe vyzdvihuješ,
zítra do pekla sstrkuješ.
Ale nechajíc chlubení
a daremného mluvení,
nechnevej se, prosím tebe,
170 zkusme tuto, chceš-li, sebe.
Ty císaře doluov smítáš
a nad nimi tu moc míváš,
já pak sem chůva římského
císařství, někdy slavného,
175 nejlepší mající šaty
v všední dni i v každé svátce,
nežli teď na sobě vídím,
za kteréž se však nestydím,
to pak kterak sem rozmnožila
180 a co sem tehdáž provodila, /
není potřebí mluvití,
můžeš to v paměti míti!

Štěstí k služebnicem svým:

V pravdě pravím kumštu není,
neb jest mne již k potěšení

Forma est rotunda- Mutatur ut Lima.

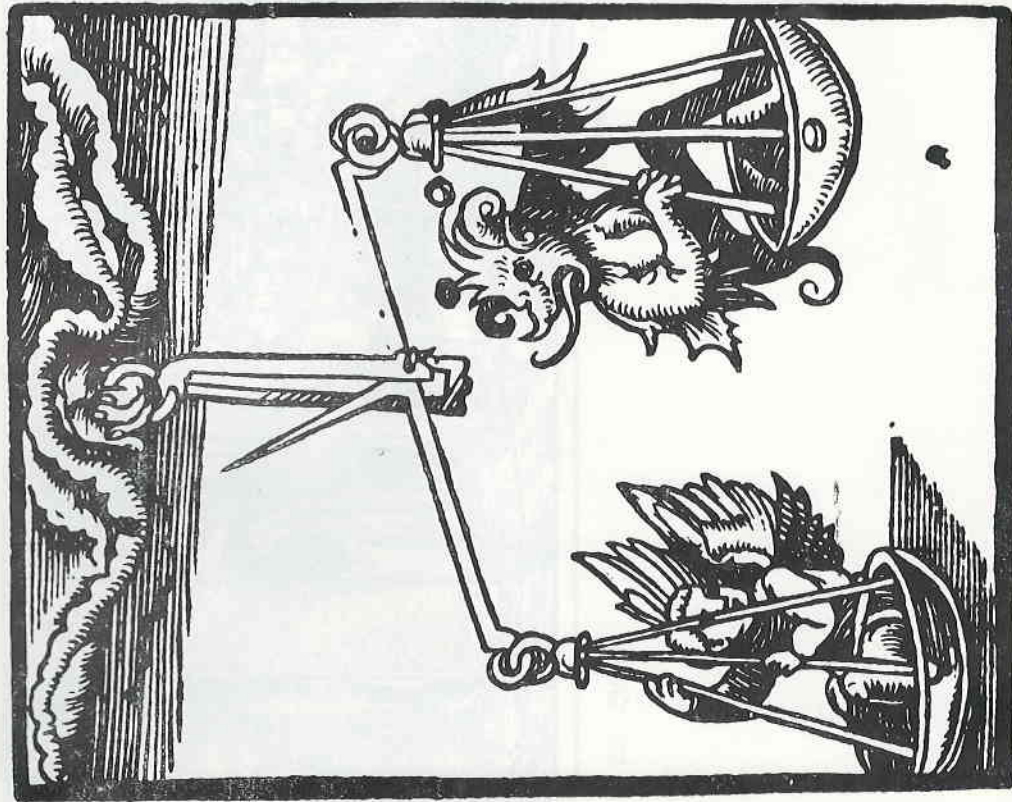
U. A. B. S. 1611

185 přivedla tato žencice,
 že nevin, co činiti více.
 Aníž zanechá smělosti,
 takové své všetečnosti,
 leč jí bude ukázáno,
 190 co jest hněv muoj, to uznáno.

A vtom obrátivši se zase k CHUDOBE, i vece a řka hnuvivě:
 Nu, pro hrdá zpuřná slova
 již sem já k bitvě hotova,
 jedné, Herkulěško slavná,
 v bitvách převělmí správná,
 195 volíž zpuřsob bitvy sobě
 a nezdej se vpravdě tobě,
 bychť čemu odepřiti měla,
 neb se tak bítí nechtěla.

CHUDOBA:
 Aníž mi jest na tě péče,
 200 ačkoli hle nemám třeče,
 koně, kapalinu, kopí,
 ale když tě ta ruka chopí,
 tu zviš, coť chudoba muožé,
 žeť na tobě zpraští kůže,
 205 než to mi se zdá předložiti,
 chci se však s tebou tak bítí:
 aby každá vuoli měla,
 přemohuc, kteréž by chřěla,
 právo tu hned uložití,
 210 jinak jí nepropusití.
 Jáť sem tak k bitvě hotova,
 a srovnají se s skutkem slova.

Štřestí směřici se:
 Hoho, musím se již smáti,
 že se nedáš mnoho zváti,
 215 mluvíc ke mně hrdá slova,
 a praviš, že si hotová. /
 Věřím tomu jistě cele,
 neb by nemluvila tak směle,
 by uzlíku nsvázala,
 220 ale mně jsi ho nechala.

24/ Dobro váží více než zlo

Kteréž pak té bitvy smluvce
 máme a které rozvuodce,
 též které ty právo zachováš,
 jestliže se přemoci dáš?

225 Poněvážž neužíváš
 práva žádného a nemáš,
 ale co bych chtěla víc mítí,
 buduť moci statek vzítí.

Neb Dariovo království
 aneb Cresova zlata množství,
 pakli tě potupím, vypovím,
 což tím zjednáám, poněvážž vím,

že beze vší potupnosti
 bídná si, potupná dosti,
 které mi také postavíš
 rukojmě, ješto dobře víš,

že souseda mizádného
 nemáš, přítele tak milého,
 kdož by z takové těžkosti
 pomohl, z mé zuřivosti.

CHUDOBA:

Domníváš se, že zvítězíš,
 a protož tak hrdě mluvíš,
 já pak jistě pravím tobě,
 nedrž tak mnoho o sobě.

245 Neb já bez pochyby to znám,
 že vítězství již mítí mám,
 avšak nežádám jiného
 vpravdě než závazku tvého.

Když mi svú čest, viru slíbíš,
 250 ač jí málo máš, sama víš,
 netřebať víc učiniti,
 mohu na tom dosti mítí.

Pakli ty zvítězíš nadě mnou,
 nalož, jakž koli chceš, se mnou,
 neb množš i to znáti,
 chceš se do řetězů dáti.

Jistě beze vší tvé práce,
 pravím to, nu, nakráťce.

Štěstí opět se posmívá:

- Hohoho, smáti se musím,
260 hahaha, co toto slyším!
Asvera, toho slavného
krále, velmi bohatého,
v řetězích povedu před sebou,
k té poctivosti přijdu tebou.
265 Pakli tě vezmu v vězení,
i zdalíž i tak zisku není,
musím tě usvadlou krmíti,
hladovitou vysytití,
takový zisk mítí budu,
270 leč tě hned nakvalt odbudu.

Tuto se chytala CHUDOBY:
Ale netřeba mnoho mluvití,
chci tě peklu poručití, /
tebú hned zemi rozrazím,
coť žvání prospěje, uzřím.

CHUDOBA outok učinila:

- 275 Tot by byla vpravdě jiná,
nebuď tak zlá, pani milá,
ját o zemi tebou udeřím,
kteraks mocná, tu já uzřím.

Tuto CHUDOBA udeřila Štěstím vo zem, a nastoupivši na ně nohama, takto k němu mluvi:

- Již-li, co já umím, ty znáš,
280 nepustím tě, leč mi se dáš,
závazek také učiníš,
cožť rozkáží, že vše splníš.
Vidíš, žeť již žertu není,
nechajíc svého bránění,
285 učin, cožť pravím, v rychlosti,
a tak zbudeš té těžkosti.

Štěstí poražené:

- Poněvadž to nemuož jináč býti,
slibujit splniti vše, což chceš mítí.

CXVIIIc

CHUDOBA:

- Nevěřím, leč mi ruku dáš,
290 že to všecko splniti máš.

Štěstí:

- Teď na tom svú ruku dávám,
že se tak zachovati mám.

CHUDOBA k Štěstí z země vstávajícímu:

- Mohla si již dobře znáti,
co já umím znamenati,

- 295 a protož to v paměti měj,
potud se mi již více směj.
A pakli jinak učiníš,
coť se stane, to potom zviš. /

Tuto má státi Štěstí před CHUDOBOU a poslouchati CXVIIIc

CHUDOBY smutné:

- 300 Ale jižs moci mé zkusila,
znáš, kteraká jest má síla,
chci, aby i milost poznala,
ačs mne příliš rozhněvala.

- 305 Byla sem umyslu toho,
nemluvíce o tom mnoho,
hru tvú vřkavú zastaviti,
pýchy tvé tak uskrovniti,
chtíc tě k stavu obecnému
obrátití, nevzácnému,

- 310 protož od tebe víc nežádám,
ale nad tebú lítost mám,
než toliko to chci mítí,
a to muožes učinití,
viš, že staří za to měli
a za pravé mítí chtěli,

- 315 v tvé vuoli skládali štěstí,
spolu také i neštěstí,
a o tom nepochybovali,
že tobě Bohové to dali,
aby v tom vždy vuoli měla,

- 320 k komuž by poslati chtěla
Štěstí, kdy a které chvíle,
též Neštěstí, aby míle

každý na tom vždy přestával,
a aby při tom nechával,

325 protož k tobě volávali
a přízně tvé žádávali.

Obrazy tobě stavěli,
velmi uctivě se měli,
aby Štěstí posílala,
aby Neštěstí je zachovala.

330 Neštěstí je odjímám
já polovici odjímám
té tvé moci, a za to mám,
že na tom množes přestatí,
což teď mním rozkázati:

335 aby to hned vykonala
a Neštěstí uvázala
u sloupu vuobec a zjevně,
i ukovala dosti pevně,
aby odtud nechodilo,

340 nižádnému neškodilo
a nevcházelo do domu,
jediné toliko k tomu,
kdož by jemu přičinu dal
a od sloupu je odvázal.

345 Štěstí pak, kde chceš, posílej
a v tom vuole své užívěj,
kteréžs vždycky užívala,
Štěstí, kams chtěla, posílala.

350 Dokudž pak neučiníš toho,
nemysl na to, pravím, mnoho,
aby zbyla práva mého,
též také závazku svého!

Štěstí:

355 Rozumím, že musí býti
po tvé vuoli, jakž chceš míti,
ač sem na to nemyslíla,
bych k tomu přivedena byla,
k čemuž sem přišla pohříchu,
že mi již není do smíchu. /

360 I chci se tak zachovati,
Neštěstí hned ukovati,
poněvadž tak mohu býti
svobodná, té těžkosti zbýti.

CXVIII.

Potom pak k Neštěstí mluví:
Nu, budeš již ukováno,
Neštěstí, k sloupu a uvázáno.

Již k svázanému:

365 I protož aby to znalo
a odtud se nehýbalo,
k žádnému též nechodilo,
ani komu kdy škodilo,
leč by tě kdo za to žádal,
370 anebo sám příčinu dal,
tebe také i sám odkoval
aneb sám k sobě povolal.
S tím budeš moci odjíti,
učiniti, co chce míti.

Neštěstí s lkáním:

375 I což mám již řéci tomu,
obrániti se nemohu,
neštojite, má milá pami,
běda mně opravdu s vámi.
Cos velmi zle učinila,
380 nedobřes se uradila,
žes se s Chudobou svadila
a potom také i bila.

Ničs nedovedla dobrého,
zbavilas se práva svého,
385 k tomus bita bez lítosti
a přišlas k veliké lehkosti.

Mnes pak připravila k tomu,
že nikam jíti nemohu
laskomin sobě setřítí,
390 svobody takové míti,
kteréž sem vždy užívalo,
a posíláno bývalo.

Mohlo sem volně choditi,
moc, vuoli svou provoditi,
395 nyní pak k vuoli Chudobě,
nechat povím pravdu tobě,
mne si tuto přikovala,
oh, nedobřes šikovala!

Hlasem veselejším:

400 Ale protoť nádějí mám,
pokudž vím a smrtelné znám, /
že mne někdo z nich v rychlosti
zboví této mé těžkosti.

405 A ne vždy budu vězeti,
u toho sloupu ležeti,
často sůc odvazováno
od knížat, pánuo voláno,
i od mnohých též jiných lidí,
milá paní, tak mi se zdá, vídí.

Štěstí:

Nic nepodobného není,
410 buď veselo, můj strpení,
tudžž se někdo nahodí
a tě z vokov vysvobodí.

415 A než vuolí toho zjednáš,
jiného hned nahotové máš,
že než budeš zas přikováno,
od mnohých budeš žádáno,
aby s nimi ráčilo jíti
a jich vuolí vyphniti.

K Chudobě obrátivši se:

Jakž se pak, Chudobo, stalo,
420 tobě děkuji nemálo
z takového dobrodíní,
kteréžs mi učinila nyní,
nechavši mne při mém stavu

425 a při takovém mém právu,
abych té moci užívala,
Štěstí, jakž prvé, posílala
k komuž bych kolivěk chtěla,
kdykoli, v tom vuolí měla.

430 Chci na to pamatovati,
k tobě se jinák chovati.
Nemálo tebe vážití
a k tomu i jiným raditi,
aby posměchu nechali,

435 tebe Chudobu proto znali.
Neb necht sů mrskaní žáci,

CXVIIIb

množeš je přivesti k práci,
a též již rozumím tomu,
zkusivši i řeči mohu,
necht na moc nevpolehají,
440 ani že s zbožím známost mají,
ve všecko umíš vkročiti,
pysné, naduté zkroutiti.
Těž také rozumím tomu,

445 a to pověděti mohu,
že jest-li při chudobě čest,
ten vzácnější než zboží jest,
při němžto nebývá ctnosti,
pravdy a spravedlivosti,
ačkoli pak takové znám

450 a k nim vždy zvláštní přízeň mám,
kterížto rozumu nemají,
na mne samu spolehají,
Neštěstí též odvazují,
ve dne v noci usilují,

455 kterak by statku nabyli,
od lidí vídění byli.
přid' statek jakž přid' nedbají,
když oni jediné mají. /
Takž odvazujíc Neštěstí,

460 docházejí všech neštěstí.
Aneb když své zase beru,
s nimi se ne mnoho deru,
Neštěstí vinu dávají
i na mne povolávají,

465 že bych je již opustila
a neštěstí dopustila,
když mnozí docházejí pádu,
skrze svú bláznovú radu.

CHUDOBA směle:

Fortuno, ty s Štěstím své spravuj,
470 ale mne s mými se varuj,
neb bez vašeho spravování
já mohu býti svá paní.

475 Vždy svobodna na každý čas,
nemající péče na vás
i na vaše pohrávání,

TRAGEDIE NEB HRA ŽEBRAČÍ,

*z polské řeči do češtiny
přeložená a vytištěná*

ačť jste bláznoum vzácne pani.
V velikých houfích chodíte,
rozičné pachty plodíte,

480 já teď s svú Trpělivostí,
s Spravedlivostí, Nadějí
vaším hříčkám se nasměji,
nic vašeho nežádající,

485 Rozum při sobě mající.
Přestanu na své živnosti,
prohledajíc k smrtelnosti,
až dokonání přispěje,

při mně vždy bude naděje.
A tak mne z této bídnosti
490 provodí k věčné radosti.

Při odjiti PEDELLUS:

Již jest tuto ukázáno,
na rozum vám také dáno,
jaké jest Chudoba moci,
jak svobodná ve dne v noci.

495 Nepotřebuje žádného
Štěstí a nežádá jeho,
ani se Neštěstí bojí,
ani opatruje zbrojí.

500 Přestává vždy na skrovnosti,
nic nežádajíc, má dosti,
Neštěstí neodvazuje,
rozumem se vždy spravuje.

A že nedobře dělají,
kterž z chudých žerty mají,
505 neb je sobě váží málo,
strach, by se jim též nestalo,
což Chudoba učinila
Fortuně, čcho jí zbavila.

To jste již tuto viděli
a protož my na tento čas
510 muožeme odjiti od vás.
Té souce k vám duověrnosti,

že tuto hříčku s vděčností
515 od nás ráčíte přijíti
a s tím se již dobře míti.